

Úvod k environmentálnemu auditu

Environmentálny audit je druhým krokom programu Zelená škola. Jeho cieľom je získať prehľad o vplyvoch prevádzky školy na životné prostredie. **Pracovné listy environmentálneho auditu tvorí sedem tém:** voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie a úradovanie, zeleň a ochrana prírody, potraviny.

Environmentálny audit sa vypracováva na začiatku každého certifikačného obdobia vo vami zvolenej prioritnej téme. Jeho vyplnenie je podmienkou pre získanie certifikátu Zelené školy. Pokiaľ sa v kolégiu neviete zhodnúť na prioritnej téme, môžete vypracovať audit vo viacerých témach a na základe zistených výsledkov zvoliť prioritnú tému.

Zber údajov sa môže na začiatku zdať zložitý. Aj tu platí „viac hláv – viac rozumu“, teda vypracovanie environmentálneho auditu nie je úlohou koordinátora alebo iba jedného člena kolégia. Je výhodné, keď si úlohy v kolégiu rozdelíte a o tom, že na škole prebieha environmentálny audit, informujete nielen žiakov a učiteľov, ale aj nepedagogický personál a rodičov.

Pri vypracovávaní pracovných listov je potrebné vyplniť všetky časti danej témy. Pokiaľ sa vám z akéhokoľvek dôvodu nepodarí niektorú z častí vyplniť, uveďte dôvod, prečo sa tak stalo. Ak vám pracovný list nevyhovuje, potrebné tabuľky si upravte a nakreslite samostatne. O výsledkoch environmentálneho auditu je potrebné informovať celú školskú komunitu. Viac informácií ako pracovať s environmentálnym auditom sa dozviete v metodической príručke programu Zelená škola.

Každou časťou auditu vás bude sprevádzať jeden zástupca z ríše zvierat:

Aby ste sa v audite lepšie zorientovali, ponúkame vám niekoľko vysvetliviek:

VIETE, ŽE...

poznatok, ktorý vás môže prekvapiť alebo naučiť.

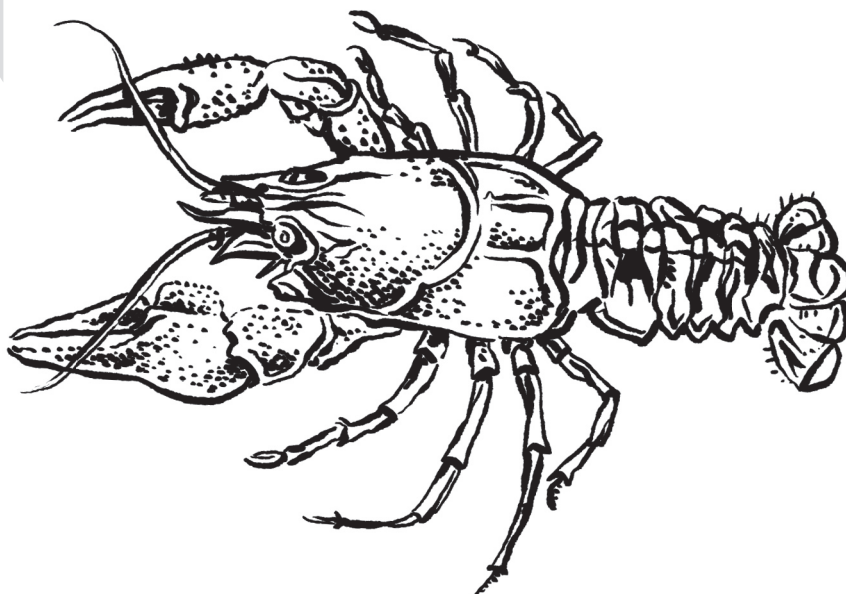
TIP

Je to nápad, ktorý vám pomôže dostať sa viac do témy. Aktivity nachádzajúce sa v tomto rámečku sú dobrovoľné.

Na konci každej témy je súhrnná tabuľka, do ktorej si poznamenajte hlavné kladý (silné stránky) a hlavné nedostatky (slabé stránky), ktoré ste zistili počas environmentálneho auditu u vás na škole. Tabuľka vám pomôže pri zostavovaní environmentálneho akčného plánu Zelené školy (3. kroku). Je to zároveň najjednoduchšia forma prezentácie výsledkov environmentálneho auditu.

AHOJ, SOM **RAK RIEČNY**.
VYSKYTUJEM SA IBA V KVALITNÝCH
A ČISTÝCH VODNÝCH TOKOCH.
NA SLOVENSKU NÁS RAKY UŽ NA
MNOHÝCH MIESTACH NENÁJDETE,
AJ PRETO VÁS BUDEM TOUTO TÉMOU
SPREVÁDZAŤ PRÁVE JA.

1) VODA

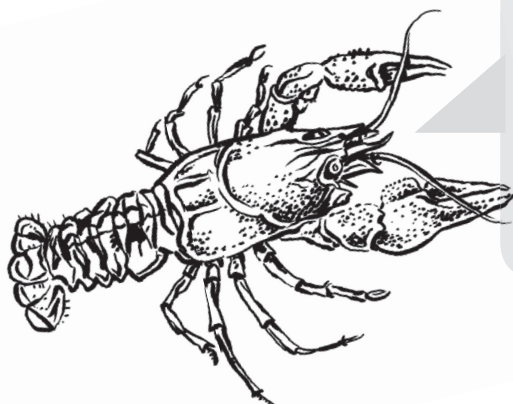
Voda je jeden z najcennejších zdrojov na planéte. Jej objem sa nemení, mení sa len jej forma. Najvzácnejšou vodou je pitná voda, ktorej mizivé percento vieme využívať. Všetka voda, ktorú používame a vypúšťame do odpadu, sa vráti do prírody. Je na každom z nás, ako zodpovedne sa budeme správať a ako veľmi znečistenú vodu vrátime do kolobehu.

Túto tému vypracovali:

Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- najviac vody sa v škole spotrebuje na toaletách?
- kvapkajúcim kohútikom (10 kvapiek za minútu) odkvapká zbytočne až 160 litrov vody za mesiac?
- na Slovensku splachujeme prevažne pitnou vodou? Vďaka šetrnému dvojfázovému splachovaniu (na malú a veľkú potrebu) môžete ušetriť 50 – 70 % vody.
- 1 liter vody z vodovodu je asi 100-krát lacnejší ako balená voda vo fľaši.

Čím začať?

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Odkiaľ pochádza voda, ktorá tečie z vodovodu? / Každý vodovod napája vodný zdroj. Zistite, kde sa nachádza ten váš.		
Akým spôsobom spracovávate odpadovú vodu? / Je vaša škola napojená na kanalizáciu, žumpu (ktorá je pravidelne vyprázdňovaná) alebo biologickú čističku odpadových vôd?		Ak nie, skúste sa zamyslieť nad tým, ako by ste vedeli zistiť iba vašu spotrebu.
Kde v škole sa nachádza/nachádzajú vodomery, ktorým/i sa meria odber pitnej vody vašou školou?		
Dá sa spotreba vody zistiť aj z faktúry od vodárenskej spoločnosti? Máte samostatný vodomerný slúžiaci pre vašu školu?		
Aká je spotreba studenej a teplej vody na osobu? / Keďže počet žiakov sa každým rokom mení, najlepší ukazovateľ pre porovnanie spotreby vody medzi jednotlivými rokmi je jej prepočet na osobu.	Spotreba vody na osobu: tento rok: minulý rok: predminulý rok:	Ak ste v niektorom zo sledovaných rokov mali v škole rekonštrukciu alebo haváriu potrubia, uveďte to sem.
Čo ovplyvňuje spotrebu vody počas prázdnin a víkendov? / Často sa stáva, že napr. telocvičňa je počas víkendu využívaná na športovné aktivity a športovci využívajú namontované sprchy, poprípade sa školská záhrada polieva pitnou vodou počas prázdnin.		Ako by sa dalo zabrániť plytvaniu pitnou vodou?
Kto a ako často kontroluje spotrebu vody? Pokiaľ má škola zavedený pravidelný monitoring, ľahko zistí, aký dosah majú úsporné opatrenia.		

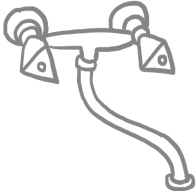
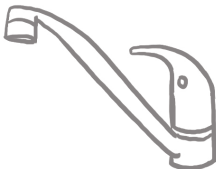
TIP

Zelená škola sa snaží znižovať spotrebu vody v škole. Aby sa dalo zmerať, o koľko sa vám rôznymi opatreniami podarilo znížiť spotrebu vody, musíte najskôr vedieť, koľko vody presne spotrebúvate. Zistíte to vďaka vodomermom alebo údajom z faktúr.

Pri pravidelnom monitoringu vám môže pomôcť nasledujúca tabuľka:

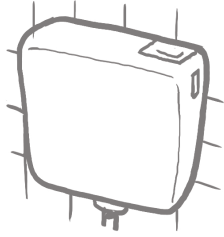
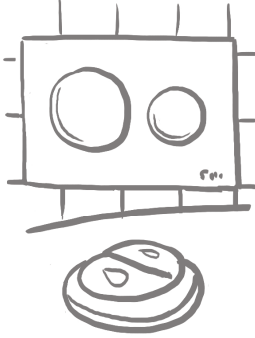
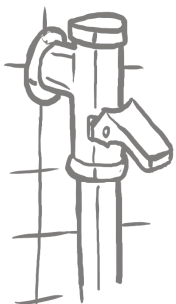
Spotreba pitnej vody z verejného vodovodu v tomto školskom roku		
mesiac	Voda v litroch, príp. m ³	Poznámky (Prudký nárast spotreby môžu ovplyvniť aj stavebné úpravy alebo nehoda potrubia. Preto si zaznamenajte aj takéto poznámky.)
September		
Október		
November		
December		
Január		
Február		
Marec		
Apríl		
Máj		
Jún		
Spotreba za celý školský rok		

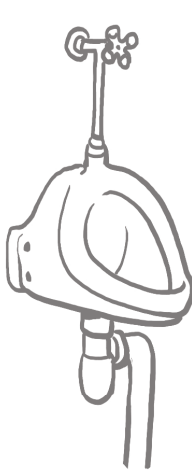
Urobte prieskum a zapíšte, s akými typmi vodovodných batérií sa u vás na škole stretávate:

Typy vodovodných batérií					
Batéria s kohútikmi	Batéria páková	Batéria na fotobunku	Batéria tlačidlová	Iné	SPOLU
					
počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:

Perlátor		
Kolko z celkového počtu vodovodných batérií je vybavených perlátormi? / Perlátor primiešava do prúdu vody vzduch, čím ho usmerňuje, zmäkčuje. Prúd vody vyzerá silnejší, ale objem vody sa zmenší.	počet kusov:	Ako často sú perlátory čistené? Zanesením sa znižuje ich účinnosť.

Urobte prieskum a zapíšte, s akými typmi splachovačov sa u vás na škole stretávate:

Typy WC splachovačov					
Splachovač s časovým spínačom - tlačidlom (spotreba vody sa dá výrazne znížiť nastavením množstva vody)	Splachovač s jednofázovým splachovaním	Splachovač s dvojfázovým splachovaním (na malú a veľkú potrebu)	Splachovač s opatrením na zníženie obsahu splachovanej vody	Iný	SPOLU
					
počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:

Typy pisoárových splachovačov					
Pisoár s kohútikom (najviac spotreby vody) 	Pisoáre splachované z nádržky 	Pisoár so splachovaním na fotobunku (spotreba vody sa dá výrazne znížiť nastavením množstva vody) 	Pisoár so splachovaním tlačidlom – časovým spínačom (spotreba vody sa dá výrazne znížiť nastavením množstva vody) 	Iný	SPOLU
počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	počet kusov:	

Množstvo vody unikne bez využitia cez zle utesnené vodovodné kohútiky, splachovače a podobne. Odpovedzte na otázky a zistite, ako je to u vás.

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Máte v škole zavedenú pravidelnú kontrolu kvapkajúcich vodovodných batérií, splachovačov, sprích a pod.?	áno / nie	Kto je za kontrolu zodpovedný?
Ako rýchlo sú kvapkajúce kohútiky a iné poruchy opravené?		
Kto podobné opravy vo vašej škole realizuje?		
Máte po škole rozmiestnené tabuľky s nápismi upozorňujúcimi na dôležitosť šetrenia vody?		

TIP

Možno si vaši spolužiaci neuvedomujú hodnotu vody a nevidia dôvod ňou šetriť, púšťajú vodu zbytočne alebo ju nezastavujú (skúste ich zapojiť do ankety a spýtajte sa na ich názor). Opýtajte sa spolužiakov na to, či vedome zatvárajú kohútiky, či neplytvajú vodou pri umývaní zubov, či sa kúpu alebo sprchujú. A zistite, ako na tom v triede ste.

Učili ste sa? O vode, o jej význame a o význame jej šetrenia ste sa už určite učili v škole na rozličných vyučovacích hodinách. Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto dôležitej téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

Aké dni týkajúce sa vody oslavujete? Ako ich oslavujete?

Názov	Priebeh

Čím sa dá voda ešte ušetriť/ochrániť?	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Má vaša škola plavecký bazén?		
Máte v škole studňu?		Ak áno, ako ju využívate?
Sú do osvetlenia k šetreniu vody zapojení aj rodičia a iní návštevníci školy?		Ak áno, napíšte príklad.
Zachytávate na školskom pozemku dažďovú vodu? / <i>Dažďová voda je často mäkkšia, vhodná hlavne na zalievanie rastlín alebo do rybníčka na školskej záhrade.</i>		Ak áno, ako ju využívate?
Je nevyužitá dažďová voda odvádzaná do jazierka alebo mokrade v areáli alebo v blízkosti školy?		
Má škola zavedený zvláštny rozvod úžitkovej vody? / <i>Na niektoré veci nie je potrebné využívať kvalitnú pitnú vodu, keby stačila úžitková (na splachovanie, zalievanie záhrady a pod.).</i>		
Používate v škole čistiace prostriedky bez agresívnych chemikálií (napr. bez fosfátov alebo obsahu chlóru)? / <i>Fosfáty – hlavne fosforečnany a v nich obsiahnutý fosfor v povrchových vodách spôsobuje rast tzv. vodného kvetu, ktorý zabraňuje kúpaniu, komplikuje úpravu vody na pitnú a odoberá kyslík dôležitý pre dýchanie vodných organizmov. Chlór môže spôsobiť podráždenie dýchacích ciest a pokožky.</i>		Ak áno, napíšte príklad.
Viete, čo sa nesmie vylieváť do odpadu? <i>Mnoho chemických látok sa vo vode nerozloží, čistením v čistiarnach odpadových vôd neodstráni, naopak, zostáva vo vode alebo sa dostáva do tiel vodných živočíchov.</i>		Ak áno, napíšte príklad.
Vedia upratovačky a ďalší zamestnanci, čo sa nesmie vylieváť do odpadu?		Ak áno, napíšte príklad.
Používate v škole ekologické čistiace prostriedky?		Ak áno, napíšte príklad.
Používajú sa pri umývaní riadu v kuchyni ekologické čistiace prostriedky?		Ak áno, napíšte príklad.

TIP

Ak sa chcete na využitie vody u vás na škole pozrieť detailnejšie, môžete použiť aj takúto tabuľku:

ZDROJ VODY	SPÔSOB VYUŽITIA VODY			
	trieda	kuchyňa	záhrada	iné
Voda z vodovodu (pitná)				
Voda zo studne				
Dažďová voda				
Iný zdroj vody				

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

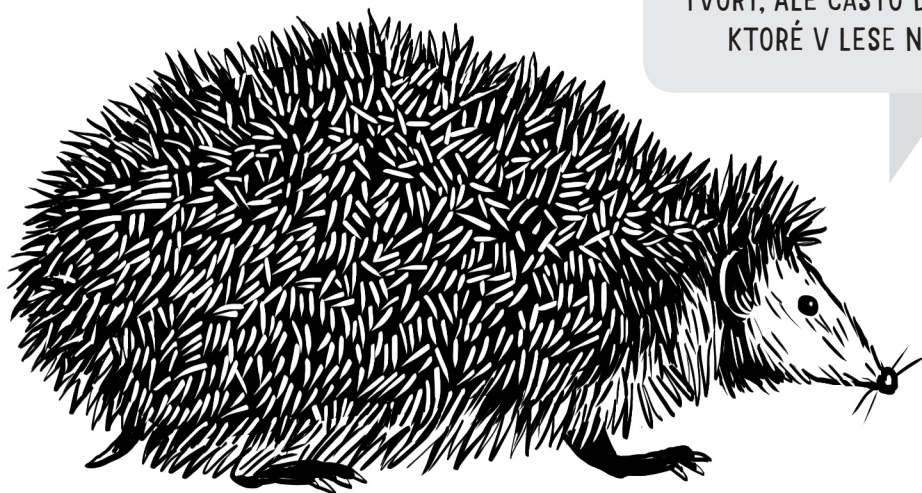
Do ľavého stĺpca doplňte, čo vaša škola robí v prospech šetrenia vodou, prípadne proti znečisteniu vody. Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť.

Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.

TOUTO TÉMOU VÁS BUDEM
SPREVÁDZAŤ JA, **JEŽ OBYČAJNÝ**.
MY JEŽE NIE SME PRÁVE NAJČISTOTNEJŠIE
TVORY, ALE ČASTO DOPLÁCAME NA ODPADKY,
KTORÉ V LESE NECHÁVATE VY, ĽUDIA.

2) ODPAD

Každý deň vzniká veľké množstvo odpadu. Skúste sledovať, čo všetko skončí v odpadkovom koši počas dňa. Priemerný obyvateľ Slovenska vyprodukoval v roku 2016 až 359 kg odpadu! Keby sme odpady od všetkých obyvateľov Slovenska dali na jednu kopu, predstavovalo by to plochu o rozlohe 814 futbalových ihrísk, pokrytých do výšky jedného metra.

Túto tému vypracovali:

Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- 50 kg zberového papiera by mohlo zachrániť jeden strom?
- ak sa vráti do sklárne jeden milión sklenených fliaš a pohárov, ušetrí sa pri výrobe nových výrobkov až 300 ton sklárskeho piesku, 1 000 ton sódy, 60 ton vykurovacieho oleja, 760 000 m³ zemného plynu a veľké množstvo elektrickej energie?
- bioodpad vhodný na kompostovanie tvorí 30 až 45 % z celkového množstva komunálneho odpadu?
- kompost môže byť použitý pri pestovaní rastlín ako humusové hnojivo, ktoré vracia do pôdy výživné látky?

Čím začať?

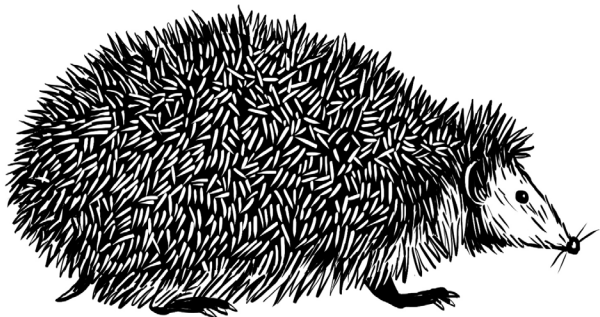
Triedia sa už v našej škole niektoré druhy odpadu? Ak áno, ktoré?

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Akým spôsobom predchádzate v škole vzniku odpadu? / Odpady nestačí iba triediť a vynášať. Prvým krokom je predchádzať ich vzniku. K zmenšeniu vznikajúceho odpadu pomáha znovupoužívanie (napr. nabíjateľné baterky) a nákup vecí vo veľkých obaloch.		
Aké druhy odpadu triedite v škole?	Odpoveď podčiarknite: papier, plasty, viacvrstvové obaly (nápojové kartóny, tetrapak), kovy, sklo, bioodpad z tried, bioodpad zo záhrady, elektroodpad (vybité batérie, malé spotrebiče, baterky), textil, iné:	
Kde v škole nájdeme rozmiestnené koše na triedený odpad?	triedy: ÁNO / NIE chodby: ÁNO / NIE zborovne: ÁNO / NIE jedáleň: ÁNO / NIE riaditeľňa: ÁNO / NIE	Zamyslite sa, kde by ešte mohli byť, prípadne aké koše by bolo potrebné doplniť.
Ako sú označené koše na triedený odpad? Majú detailné popisy, čo do nich patrí?		Sú farebne rozlíšené, prípadne používate papierové krabice?
Kto vynáša triedený odpad z tried?		
Zisťujete, či je triedený odpad správne vytriedený?		Je zodpovedná osoba informovaná o tom, že v škole triedite odpad?

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Kde sú umiestnené veľkoobjemové kontajnery na zber odpadu? / Zvyčajne sa nachádzajú v blízkosti školy.		
Ako často sú vyvážané veľkoobjemové kontajnery na zber odpadu?	Papier: Plasty: Kovy: Bioodpad:	
Koľko kontajnerov na zmesový komunálny odpad má vaša škola?		
Ako často sa vynášajú kontajnery na zmesový komunálny odpad?		Ako veľmi sú pri odvoze naplnené?
Ktorá firma odváža váš odpad?		
Kde skončí váš zmesový komunálny odpad?		
Máte kompostovisko?		
Každá školská jedáleň musí mať zabezpečený odvoz a spracovanie tepelne spracovaných zvyškov. Kde skončia tie vaše?		Ako vaše zvyšky spracuje odberateľ
Máte v škole nápojový alebo jedálny automat? / Automaty sú zdrojom pomerne veľkého množstva odpadu a na ich prevádzku je potrebné veľké množstvo energie.		Ak áno, uveďte aj to, aký a koľko.

VIETE, ŽE...

*takmer každá obec/mesto má iné pravidlá na zber triedeného odpadu?
Zistite, ako je to u vás.*

Zistite, ktoré druhy sa triedia vo vašej obci a do ktorého kontajnera patria.
 V hľadaní odpovedí na túto otázku vám pomôžu technické služby vašej obce/mesta.

Druh odpadu	Áno, triedime.	Kam ho dávate?
kancelársky papier		
kartónové krabice		
PET fľaše		
vrchnáky od PET fliaš		
plastové sáčky, tašky		
tégliky od jogurtov		
sklo		
hliníkové plechovky		
viacvrstvé obaly (nápojové kartóny, tetrapaky)		
železo		
vybité batérie		
elektroodpad		
žiarovky a žiarivky		
biodpad z tried		
biodpad zo záhrady		
textil		
iné		

Myslite na to, že na odpad (surovinu), ktorý v škole vytriedite, je potrebné vopred nájsť odberateľa, ktorý ho dokáže odobrať/odkúpiť na recykláciu. Ak odberateľa začnete hľadať až po zbere, môže sa stať, že na niektoré druhy odpadu žiadneho odberateľa nenájdete a váš vytriedený odpad skončí na skládke alebo v spaľovni.

Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

Ak už vieme, čo naše koše obsahujú, ľahko zistíme aj nasledujúce údaje:

Produkcia odpadov na škole			
Druh odpadu Odpady, ktoré vzniknú v škole a v jej areáli, nie odpady prinesené v rámci organizovaných zberov (napr. zber papiera).	Koľko kg, alebo objem za zvolené obdobie (medzi dvoma vývozmi)		
papier			
plasty			
sklo			
kovový odpad			
bioodpad			
zvyšný komunálny odpad			
nebezpečný odpad			
iný vytriedený odpad			

*Meranie objemu či hmotnosti odpadu je pre vás informatívny údaj, ktorý vám môže dopomôcť k tomu, aby ste vedeli sledovať znižovanie množstva odpadov na vašej škole. Merania opakujte vtedy, keď je to nevyhnutné, hlavne vtedy, keď chcete zistiť, či ste splnili predsavzatie v akčnom pláne – čiže na začiatku a pred koncom certifikačného obdobia.

TIP

Zamysleli ste sa niekedy nad tým, koľko reklamných letákov, katalógov a brožúr dostávame denne do schránky alebo koľko je ich uložených na pulte a v stojanoch obchodov? Tento odpad predstavuje výrazné číslo nielen v domácnostiach, ale aj v škole. Pritom by sme vedeli takýto odpad eliminovať obyčajným nápisom na schránke: Nevhadzovať letáky.

Odvážte, koľko kilogramov reklamných katalógov a letákov sa nazbiera vo vašej škole za mesiac:kg

Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

Vynaložené finančné náklady za odvoz a likvidáciu odpadu v TOMTO školskom roku 2 0 . .	 €
Vynaložené finančné náklady za odvoz a likvidáciu odpadu v MINULOM školskom roku 2 0 . .	 €

TIP

Najčastejšia zložka odpadu v triedach sú obaly z desiaty. Urobte si v škole anketu a zistite, v akom obale si ju nosia spolužiaci a aj učitelia, či používajú jednorazové balenia a podobne.

Učili ste sa? O odpadoch, ich pôvode, vplyve na životné prostredie a nakladaní s nimi by ste sa mali učiť v škole na rôznych vyučovacích hodinách. Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli?

Pokúste sa zistiť!

Prebiehajú na vašej škole každoročné osvetové akcie, ktoré pomáhajú predchádzať vzniku odpadov? Ak áno, popíšte ich (napr. týždeň pre menej odpadu).

.....

.....

.....

Chodí vaša škola na exkurziu na skládku, do spaľovne odpadu alebo na dotriedňovaciu linku? Ak áno, uveďte, v ktorom ročníku a čo sa tam dozvedáte.

.....

.....

.....

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Používa sa na vašej škole papier z obidvoch strán (vrátane tlače a kopírovania dokumentov)?		
Organizujete pravidelné zbierky jednostranne použitých papierov medzi rodičmi a žiakmi školy pre ďalšie použitie?		
Je obmedzované používanie jednorazových výrobkov (perá, poháre, riad)?		
Využívajú sa obálky opätovne?		Ak áno, ako?
Realizuje škola hromadné jednorazové zbery vytriedených zložiek odpadu? / Hromadné zbery sú často príležitosť, ako získať financie navyše. Nezabúdajte však, že toto riešenie robí z vašej školy zberný dvor a odpad, ktorý by sa dal znova využiť alebo by skončil priamo v kontajneri na triedený zber odpadu pred domom, precestuje mnoho kilometrov navyše a jeho ekologická stopa tak ešte porastie.		Ak áno, aké?
Boli zamestnanci a žiaci poučení, ako majú nakladať s odpadmi a ako ich minimalizovať?		
Využíva sa v škole odpad (papier, noviny, PET fľaše) pre ďalšie činnosti (na rôznych predmetoch)?		Ak áno, aké?

TIP

Ak ste si vybrali odpad ako prioritnú tému, mali by ste sa zaoberať odpadom do hĺbky a odpovedať si aj na otázky, ktoré nesúvisia len s odpadmi, ktoré sami (v škole) vyprodukuje. **Odpovedzte teda na otázky:**

- Hlásite výskyt čiernych skládok v okolí školy (v obci) na obecnom/mestskom úrade? (áno/nie)
- Upozorňujete na nezákonné spaľovanie odpadov? (áno/nie)
- Odstraňujete čierne skládky v okolí školy (v obci)? (áno/nie)
- Organizujete počas medzinárodných dní alebo pri iných príležitostiach infostánky k odpadovej problematike? (áno/nie)
- Iné aktivity, ktoré realizujete:

.....

.....

.....

.....

OZNAČENIE OBALOV

Použitý obal
patrí do príslušnej
nádoby na odpad.

Použitý obal
nepatrí do kontajnera, lebo
môže obsahovať nebezpečné lát-
ky. Takýto odpad sa odkladá
na iné, na to určené miesto.

Informácia o materiáli,
z ktorého je obal vyrobený,
určuje okrem iného, do akého
kontajnera obal - odpad následne
vyhodiť. Jednotlivé skratky a čísla
sú vysvetlené nižšie.

Identifikačné značky obalových materiálov

papier	PAP	22
vlnitá lepenka	PAP	20
hladká lepenka	PAP	21
biele sklo	GL	70
zelené sklo	GL	71
hnedé sklo	GL	72
oceľ	FE	40
hliník	ALU	41
drevo	FOR	50
polyethylentereftalát	PET	1
polypropylén	PP	5
polystyrén	PS	6
polyetylén (rozvetvený)	LDPE	4
polyetylén (lineárny)	HDPE	2
kombinovaný obal	C/	Kombinovaný obal
nápojový kartón	C/PAP	Kombinovaný obal, prevláda papier

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

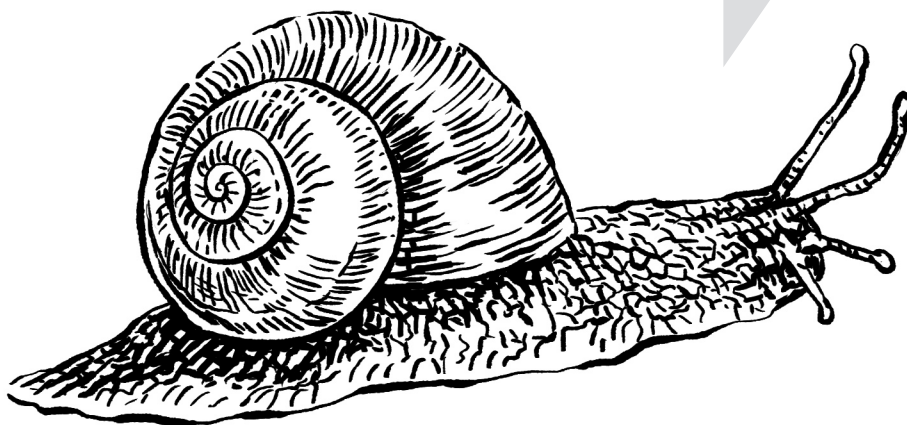
Do ľavého stĺpca doplňte, čo vaša škola robí v prospech stavu s odpadmi. Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť. **Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.**

[illegible]

POZNÁMKY:

AHOJ, SOM **SLIMÁK ZÁHRADNÝ**
A BUDEM VÁS SPREVÁDZAŤ AUDITOM
NA TÉMU ENERGIA. ZVOLILI MA
ZA SPRIEVODCU TEJTO KAPITOLY
PRETOŽE SI SVOJ DOM NOSÍM STÁLE
SO SEBOU – A S ENERGIOU
HOSPODÁRIM ROZUMNE.

3) ENERGIA

Energia je všade okolo nás. Už si nevieme svoj život bez nej predstaviť. Každým dňom jej spotrebujeme viac a viac. Jej spotreba predstavuje pravdepodobne najväčšiu ekologickú záťaž v prevádzke školy. Jej spotrebu môžeme ovplyvniť voľbou zdrojov energie, reguláciou spotreby, ale aj zbytočným únikom tepla.

Túto tému vypracovali:

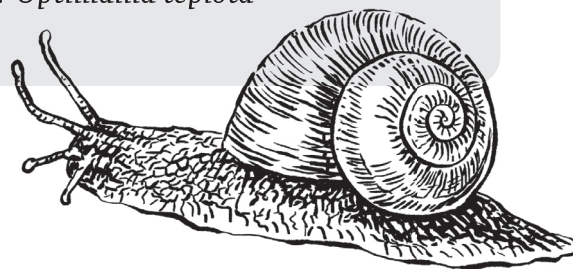
Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- výmenou klasických žiaroviek za úsporné ušetríte až 80% energie? Nové žiarivky majú životnosť až 15 000 hodín a LED žiarovky aj 50 000 hodín. Výmena nových úsporných žiaroviek je však vhodná, až keď nám doslúžia tie staré, aby sme zamedzili zbytočnému odpadu ešte funkčných žiaroviek.
- elektrospotrebiče, ktoré sú „vypnuté“, teda sú len v pohotovostnom (stand-by) režime, aj naďalej odoberajú energiu? Ročne sa môže táto spotreba vyšplhať až na 50 eur na jednu domácnosť.
- prehrievanie miestností prekurovaním nie je zdravé? Optimálna teplota v triede by mala byť 20 – 22° C.

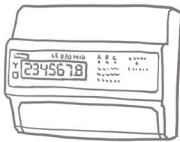
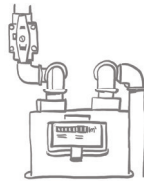

Zistite, aké zdroje energie používa vaša škola:

Zdroje energie	Popíšte, na čo sa energia používa (svietenie, kúrenie a pod.)
Elektrická energia	
Plyn	
Drevo	
Uhlie	
Slnecná energia	
Iné zdroje	

Skúste vypátrať a napíšte odpovede na otázky:

(poradí vám pán školník/pani školníčka alebo pán riaditeľ/pani riaditeľka).

OTÁZKA	ODPOVEĎ
Kde v budove školy sa nachádza elektromer, ktorý meria odber elektrickej energie vo vašej škole? 	
Kde sa nachádza plynomer, ktorý meria spotrebu zemného plynu vo vašej škole? 	
Dá sa spotreba energie zistiť aj z faktúry za energiu?	áno / nie

Skúste vypátrať a napíšte odpovede na otázky:
 (poradí vám pán školník/pani školníčka alebo pán riaditeľ/pani riaditeľka).

Prehľad spotreby elektrickej energie za rok, alebo sledované obdobie:		
Spotrebovaná energia v kWh, príp. m ³	Počet m ² rozlohy školy	Prepočet kWh/m ²

Prehľad spotreby tepelnej energie za rok alebo sledované obdobie:			
Zdroj	Spotrebovaná energia v kWh, príp. m ³	Počet m ² rozlohy školy	Prepočet kWh/m ²
Plyn			
Drevo			
Biomasa			
Slnčná energia			
iný:			

TIP

- Vedeli by ste uviesť príklady zo školy (alebo aj z domu), kde sa najviac plytvá energiou, t. j. kde sa dá najviac energia ušetriť?

- Zhasnutím svetla pri odchode z triedy ušetríte energiu. Toto opatrenie si nevyžaduje žiadne náklady. Maximálne využívajte denné svetlo a nezaťahujte zbytočne rolety, závesy a žalúzie.

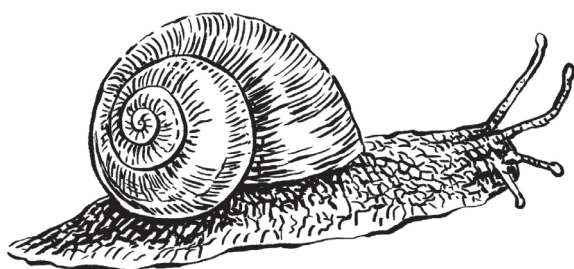
Vykurovanie tvorí až 80 % z celkových nákladov na energie. Preto pri hľadaní úspor musíme začať od tepla.

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Sú na škole zavedené pravidlá pre šetrenie energie? <i>Tieto pravidlá často upravujú vetranie, kúrenie, ako aj svietenie v budove školy.</i>		Ak áno, aké?
Je na škole zavedená kontrola spotreby energií?		Ak áno, akých a ako často prebieha?
Ako je riadené vykurovanie? Niektoré školy kúria podľa skúseností školníka, iné podľa vonkajšej teploty alebo časového harmonogramu.		
Kto je zodpovedný za reguláciu teploty v miestnosti? Je regulovaná automaticky alebo ju môžu ovplyvniť učitelia či samotní žiaci?		
Ktoré priestory školy sú vykurované s automatickou kontrolou teploty prostredia/termostatom? Táto kontrola automaticky vypne systém ústredného kúrenia, ak vnútorná a/alebo vonkajšia teplota presiahne nastavenú hodnotu.		
Pri koľkých radiátoroch sú nainštalované izolačné fólie? Izolačná fólia (napríklad z hliníka) bráni zbytočnému ohrievaniu steny a odráža teplo do miestnosti.		
Na koľkých radiátoroch sú nainštalované termostatické regulátory (ventily)? Termostatický ventil obmedzuje prietok vody radiátorom pri dosiahnutí nastavenej teploty, a tak zabráňuje prekurovaniu priestorov. Táto regulácia znižuje spotrebu energie na vykurovanie.		
Sú pred radiátormi umiestnené ochranné kryty alebo iné prekážky, ktoré bránia cirkulácii (obehu) teplého vzduchu? Ochranné a okrasné kryty, nábytok či záclony znižujú predávanie tepla do miestnosti až o 30 %.		
Máte v škole umiestnené teplomery? <i>Je teplota pravidelne kontrolovaná?</i>		Ak áno, kde?
Aká teplota je udržiavaná vo vykurovacej sezóne? Podľa vyhlášky by mala byť teplota v triedach 20 °C – 22 °C, šatne a jedálne nesmú klesnúť pod 18 °C a telocvične pod 16 °C. Pri každom stupni navyše stúpa spotreba energie o 6 %.		
Aké máte v škole ohrievače vody? A koľko ich máte? Pokiaľ má ohrievač príliš veľký objem, vznikajú nadbytočné náklady na ohrev vody.		
Akú najvyššiu teplotu má voda, ktorá tečie z vodovodného kohútika? Často sa stáva, že voda je teplejšia ako 45 °C a jej nadmerným ohrevom sa zbytočne plytvá energiou.		
Využíva škola pri ohreve teplej vody alternatívne vykurovacie systémy/zdroje (biomasa, slnečná energia a pod.)?		Ak áno, napíšte príklad.
Sú rozvody teplej vody v budove školy zaizolované, aby nedochádzalo k únikom tepla?		

TIP

- Kontrolou spotreby ľahko zistíme, aký vplyv majú naše úsporné opatrenia. Môže na to poslúžiť takáto tabuľka, ale môžete si ju aj upraviť podľa vlastných potrieb – napr. na štvrťročné sledovanie spotreby energie. Poprípade ju nemusíte použiť vôbec.

Spotreba energií počas certifikačného obdobia			
Odpočet dňa	Elektrina (kWh)	Plyn (m3)	merná jednotka
Spotreba spolu za celý školský rok			

VIETE ŽE...

Spotrebiče musia byť od roku 2002 označované tzv. energetickým štítkom. Účelom označovania energetickým štítkom je poskytnúť informácie o spotrebe elektrickej energie a iných zdrojov (napr. vody) počas používania spotrebiča. Tiež sa z nich dozvieme, do akej energetickej triedy spotrebič patrí.

Pokúste sa zistiť energetickú triedu spotrebičov aspoň v troch miestnostiach (v počítačovej učebni, v zborovni, v kuchynke, v dielni a pod.).

miestnosť	názov spotrebiča	energetická trieda

Energetický štítok

Výrobca

Model

Viac úsporný

A

B

C

D

E

F

G

Menej úsporný

Spotreba energie kWh/rok

Chladiaci priestor v l

Mraziaci priestor v l

Hluk (dB(A) 1 pW)

XYZ

C 175,7

292

156

17

30

Údajový pásik

Meno, resp. označenie výrobcu

Značka / model

Trieda energetickej účinnosti

Spotreba elektriny za 365 dní

Chladiaci priestor (v litroch)

Mraziaci priestor (v litroch)

Označenie stupňa mrazenia

Údaj o hlučnosti

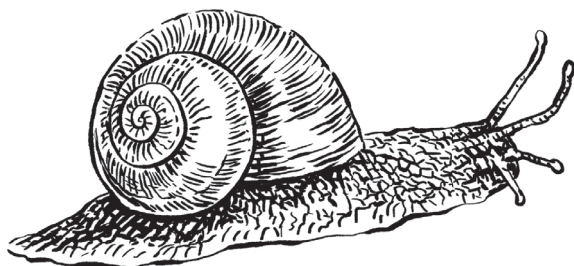
OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Je budova školy zateplená?		Ak áno, akým materiálom? Odhadnite, koľko % je zateplených.
Má škola zistené/identifikované (pomocou termovíznej kamery) body a plochy najväčšieho úniku tepla z budovy?		
Sú vstupné vchodové dvere do školy zaizolované? / Ak sú dobre zaizolované, tak do školy neprúdi studený vzduch.		
Koľko okien je na budovách v areáli školy?		
Sú okná školy zaizolované? Je v nich tesnenie? Tesnenie zabraňuje zbytočným stratám tepla.		Ak áno, aký počet?
Koľko okien je vymenených za úsporné?		
Na koľkých oknách sú namontované funkčné žalúzie?		
Sú vchody do školy samozatváracie (sú na nich nainštalované zatváracie systémy (napr. Brano)		
Sú v škole nainštalované dvere, ktoré sa automaticky otvárajú a zatvárajú?		
Má vstup do školy tzv. „vzduchový vankúš“ (napr. medzi-dverový priestor či priestor odizolovaný závesmi)?		

TIP

Na rôznych hodinách (matematika, fyzika, chémia, biológia) si môžete podľa platných noriem STN zistiť, aká teplota by mala byť v jednotlivých miestnostiach (v triede, chodbe, telocvični, šatniach a pod.). Následne môžete tieto teploty reálne zmerať a porovnať ich s danou normou. Napríklad optimálna teplota v triede by mala byť 20 – 22 °C.

Zmerajte teplotu v jednotlivých miestnostiach vašej školy:

Teplota v miestnostiach školy		
Miesto	Dátum	Teplota

VIETE ŽE...

Častým príkladom nesprávneho vetrania je trvalo pootvorené okno alebo vetracie okienko. Správne vetrať znamená vetrať častejšie, krátko a intenzívne (dokorán otvorenými oknami/dverami).

Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Koľko kusov tvoria žiarovky, koľko žiarivky a koľko žiarivky technológie LED? / Úsporné žiarivky a žiarivky s LED technológiou šetria energiu a náklady na ňu.	Žiarovky ks Žiarivky ks LEDky ks	
Na ktorých miestach je automatické zapínanie a vypínanie osvetlenia v prípade dostatočného denného svetla (senzory)? Vymenujte.		
Sú v škole nápisy a obrázky k šetreniu elektrickou energiou (nápisy a vysvetlivky na stenách, pri vypínačoch a pod.)? / Sú určené pre všetkých zábudlivcov, ktorí nezhasnú, keď odchádzajú z triedy.		

Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Máte v škole nápojový alebo iný automat? Automaty sú energeticky veľmi náročné spotrebiče.		
Nechávate v škole elektrické spotrebiče v stand-by režime? / Spotrebiče ako PC, TV, video, DVD prehrávače spotrebúvajú energiu, aj keď sú zdanlivo vypnuté.		
Sú vstupné vchodové dvere do školy zaizolované? Ak sú dobre zaizolované, tak do školy neprúdi studený vzduch.		
Využíva škola slnečnú energiu pomocou solárnych kolektorov, fotovoltických článkov a pod.?		Ak áno, aký počet?
Zistili ste ešte niečo ďalšie? Zapíšte to:		

Učili ste sa? O energii ste sa už učili na vyučovaní.

Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

Pokúste sa zistiť!

Prebiehajú na vašej škole tradičné akcie, ktoré pomáhajú šetriť energiu (predchádzajú jej plytvaniu)? Ak áno, popíšte ich (napr. týždeň šetrenie energie).

.....

.....

.....

.....

.....

ZHRNUTIE

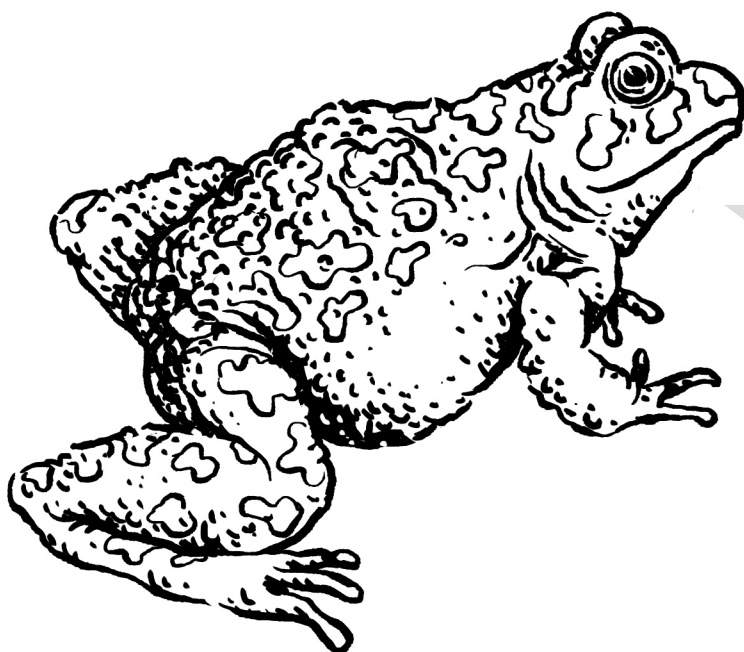
NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

Do ľavého stĺpca doplňte, čo robí vaša škola pre šetrenie energiou. Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť.

Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.

AHOJ, SOM **ROPUCHA ZELENÁ**
A SOM ZÁKONOM CHRÁNENÁ.
TISÍCE Z NÁS ŽIAB UHYNÚ
KAŽDOROČNE PRI NAŠOM JARNOM
PRESUNE Z LESOV K VODNÝM
PLOCHÁM. PRETO SOM BOLA
ZVOLENÁ ZA SPRIEVODKYŇU
TOUTO KAPITOLOU.

4) DOPRAVA A OVZDUŠIE

Témy doprava a ovzdušie úzko spolu súvisia. Doprava má množstvo negatívnych vplyvov na kvalitu životného prostredia. Najškodlivejšie sú najmä výfukové plyny spaľovacích motorov, ale aj hluk spôsobený motorovými vozidlami. Pre stále rastúcu osobnú a nákladnú dopravu sú budované cestné komunikácie na úkor zelene. Diaľnice a rýchlostné cesty rozdeľujú krajinu a sú prekážkou pre živočíchy. Nedostatok zelene a nefunkčné rozdelené biotopy nedokážu filtrovať vzduch od škodlivých látok.

Túto tému vypracovali:

Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- zákon chrániaci nefajčiarov musí dodržiavať každý zamestnanec školy? Samozrejme, aj každý žiak, a to v celom priestore školy (vnútri aj vonku)!
- spaľovacie motory dopravných prostriedkov, ale aj spaľovanie odpadu sú zdrojom emisií? Vedú k znižovaniu kvality ovzdušia, smogu, globálnym zmenám klímy a kyslým dažďom.
- o smogu sa hovorí najmä v súvislosti s Čínou, ale tam je popri priemyselnom znečistení silným faktorom aj samotná príroda? Smog v Číne je totiž skôr prírodného charakteru – je to prach doviaty z vysušených oblastí. Európsky smog je podľa vedeckých štúdií (WHO) 25-krát toxický ako čínsky, pretože je prevažne industrializovaného charakteru.

Čím začať? Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Je v celom areáli školy dodržiavaný prísny zákaz fajčenia?		
Máte v škole alebo pri škole stojan na bicykle?		
Poskytuje škola suchú a bezpečnú úschovňu pre bicykle žiakov a zamestnancov školy?		
Je do školy prístupná vyznačená cyklotrasa?		
Sú na prístupoch do školy pohodlné a bezbariérové chodníky (vhodné aj pre vozičkárov, mamičky s kočíkmi a pod.)?		
Sú na hlavných ťahoch žiakov do školy zabezpečené priechody pre chodcov (svetelnou signalizáciou, službami policajtov a pod.)?		
Podporuje vaša škola spoločné jazdy autom pre žiakov? <i>Máte v škole vytvorený priestor, kde by sa mohli rodičia dohodnúť na odvoze viacerých žiakov jedným autom (na rodičovskom združení, FB stránke školy a pod.)?</i>		
Využívate na školské výlety najmä lokality v blízkosti školy?		
Využívate pri preprave žiakov na výlety alebo exkurzie najmä environmentálne vhodné dopravné prostriedky (bicykel, vlak, autobus, hromadnú dopravu)?		
Je do areálu školy zakázaný vjazd motorových vozidiel (s výnimkou vozidiel zdravotnej a hasičskej záchranej služby) a je zásobovanie školskej kuchyne riešené tak, aby nedochádzalo k stretom vozidiel so žiakmi a návštevníkmi školy?		
Je v bezprostrednej blízkosti školy zastávka MHD (napr. do jednej minúty chôdze k vstupu do areálu školy)?		

TIP

Zistite, kde v okolí školy sú nebezpečné miesta. Pre rozvoj šetrnej dopravy (najmä chôdze a cyklistiky) je dôležité zaistiť, aby boli trasy prehľadné, komunikácie čisté a aby sa ľudia cítili bezpečne. Prvým krokom by malo byť odstránenie jednoduchých nedostatkov, ako sú odpadky, zarastený terén a podobne.

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Snaží sa škola zmenšovať množstvo znečisťujúcich látok vypúšťaných do ovzdušia z vykurovania? <i>Zastarané kotolne produkujú veľa emisií. Modernizáciou kotolne, zmenou paliva – napr. na drevnú štiepku alebo metán zo skládok, napojením vykurovania školy na tepelné čerpadlá, solárne zdroje a pod. , môžeme znížiť tak vplyv našej školy na životné prostredie.</i>		Ak áno, ako?
Kde je umiestnená najbližšia stanica, ktorá meria kvalitu ovzdušia? <i>Informácie o meraniach znečistenia ovzdušia poskytuje Slovenský hydrometeorologický ústav. Na ich webstránke nájdete údaje z krátkodobých, ale aj dlhodobých meraní.</i>		
Aká je priemerná ekologická stopa členov vášho kolégia? <i>Ekologická stopa je nástroj na vyjadrenie dosahov našej spotreby a životného štýlu na planétu. Udáva sa v globálnych hektároch (gha), ktoré predstavujú produktivitu zdrojov a schopnosť absorbovať odpad na jeden hektár. Vypočítať si môžete svoju, ale aj školskú ekostopu na www.ekostopa.sk.</i>		
Poskytuje škola žiakom inštrukcie pre bezpečné jazdenie na bicykli (napr. kurzy jazdenia na bicykli)?		
Zistili ste ešte niečo ďalšie? Zapíšte to:		

Učili ste sa? O doprave, ovzduší a jeho znečisťovaní a zmenách klímy sa určite učíte aj na rôznych vyučovacích hodinách. Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

Pokúste sa zistiť!

Máte v škole zavedené tradičné akcie na podporu pešej a cyklistickej dopravy, prípadne iné aktivity v prospech ochrany ovzdušia? Ak áno, popíšte ich (napr. týždeň bez áut).

.....

.....

.....

.....

.....

Urobte si dopravný prieskum.

Zistite, aké dopravné prostriedky používajú k cestovaniu do školy žiaci, učitelia a nepedagogickí zamestnanci. Výstupy vám pomôžu zmerať ekologickú a uhlíkovú stopu vašej školy.

Podľa počtu žiakov na škole môžete do prieskumu zaradiť len nejaké percento žiakov, ale aj celú školu (napr. ak má škola 1000 žiakov, stačí reprezentatívna vzorka 200 žiakov = 20 %, ale ak vás je na škole menej a neznamená pre vás problém zistiť tieto informácie o celej škole, pokojne tak urobte).

Vytlačte/skopírujte tabuľku a urobte prieskum:

Akým dopravným prostriedkom chodíte do školy? (zakrúžkujte)					
Meno	mesiac:				
	Pondelok	Utorok	Streda	Štvrtok	Piatok
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M
	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M	P B D A V M

P – pešo, **B** – bicykel, **D** – MHD, **A** – auto, **V** – vlak, **M** – motocykel

Ďalej pri prieskume dopravy zistite:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúci komentár
Koľko kilometrov denne priemerne precestujú žiaci, učitelia a nepedagogický personál?	výsledok dotazníku	
Ako dlho priemerne cestujú vaši žiaci, učitelia a nepedagogický personál?	výsledok dotazníku	
Z akých dôvodov dovážajú rodičia žiakov do školy autom? <i>Často je na to rozumný dôvod, napr. nebezpečná cesta, absencia spojov a pod. V takom prípade je potrebné nájsť iný spôsob, ako znížiť vplyv dopravy u vás na škole. Tu pomôžu aktivity zamerané na podporu spolujazdy. V prípade pohodlnosti však vieme nemotorovú dopravu atraktívnejší inými aktivitami.</i>	výsledok dotazníku	

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABULKU.

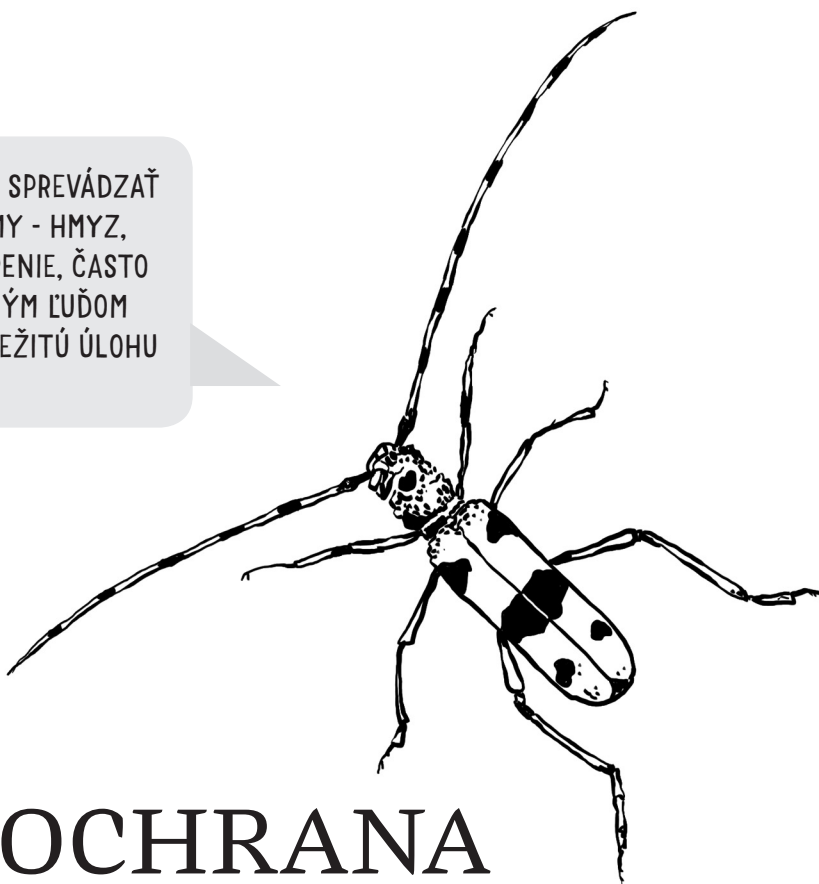
Do ľavého stĺpca doplňte, čo robí vaša škola v prospech dopravnej situácie a ochrany ovzdušia. Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť.

Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.

AHOJ, SOM **FUZÁČ ALPSKÝ** A BUDEM VÁS SPREVÁDZAŤ TOUTO KAPITOLOU. NAPRIEK TOMU, ŽE MY - HMYZ, MÁME NA ZEMI NAJPOČETNEJŠIE ZASTÚPENIE, ČASTO SA NA NÁS ZABÚDA, DOKONCA SA MNOHÝM ĽUDOM HNUSÍME. ZOHRÁVAME PRI TOM VEĽMI DÔLEŽITÚ ÚLOHU PRI OCHRANE PRÍRODY.

5) ZELEŇ A OCHRANA PRÍRODY

Zeleň, či už v meste alebo vo voľnej prírode, je dôležitou súčasťou nášho života. Má veľa dôležitých funkcií: produkuje kyslík potrebný pre život, počas horúceho leta poskytuje tieň (v mestách znižuje teplotu až o jeden stupeň Celzia!), je potravou a úkrytom pre rôzne živočíchy a má aj ďalšiu významnú funkciu – estetickú. Tú oceňujú nielen umelci ako inšpiráciu pre svoje diela, ale aj ľudia, ktorí si len tak chcú oddýchnuť a pokochať sa kúskom prírody okolo seba. Zároveň je dôležité uvedomiť si, že nie vždy je pravidlom „čo poznáme, to chránime“. To, že poznáme mená rastlín a živočíchov, ešte neznamená, že si k nim vytvoríme hlboký vzťah a potrebu chrániť ich. Je dôležité poznať aj vzájomné vzťahy v prírode, vrátane toho, ako do nej zasahuje človek svojou činnosťou.

Túto tému vypracovali:

Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- vedci opísali zatiaľ asi 1,8 milióna druhov organizmov, ale podľa odhadov je ich na Zemi omnoho viac (asi 15 miliónov)? Z nich denne vyhynie jeden druh.
- existujú tzv. červené knihy, v ktorých sú uvedené ohrozené rastliny a živočíchy? Najväčším nepriateľom ohrozených rastlín a živočíchov je človek a jeho bezohľadné správanie.
- na svete je okolo 120 000 rezervácií a iných chránených území, ktoré zaberajú 13,9 % (na Slovensku až 24 %) zemského povrchu? Nie všetky tieto územia sú však reálne chránené, niektoré sú vyhlásené len na papieri a ich ochrana v reálnom živote chýba.
- dospelý strom vyprodukuje počas jedného letného dňa 1 m³ kyslíka, čo je dvojnásobok toho, čo za deň spotrebuje dospelý človek?

Čím začať? Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Je v škole v každom vhodnom priestore interiérová zeleň?		
Rozmnožuje si interiérové kvety v škole sami?		
Sú rastliny pestované v škole zdravé, pekné, pravidelne zalievané?		
Kto sa o zeleň v interiéri stará počas školského roka a ako je to cez prázdniny?		
Stará sa škola o chránené územie vo svojom okolí?		
Zriadila škola vo svojom okolí tzv. územie chránené školou? <i>Je to územie, o ktoré sa škola stará, ale nemusí mať zároveň legislatívnu ochranu. Škola si toto územie často „adoptuje“ neformálne, ale je vhodné sa na týchto svojich aktivitách dohodnúť aj s majiteľom pozemku a prevziať tak oficiálny patronát.</i>		
Je škola vertikálne zazelenená, resp. bola k múrom školy zasadená vertikálna zeleň? <i>Vertikálne zazelenovanie znamená, že si môžeme kus prírody pripievať aj na stenu našej školy.</i>		
Má škola zelené strechy, resp. pracuje škola na rekonštrukcii striech školských budov s využitím technológií zelených striech? <i>Zelené strechy sú také strechy, ktoré sa využívajú ako záhrady, a tým prispievajú k zlepšeniu stavu prostredia.</i>		

Tabuľka pokračuje na nasledujúcej strane.

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Je v škole v každom vhodnom priestore interiérová zeleň?		
Zlepšuje škola podmienky pre voľne žijúce a domáce živočíchy v areáli školy a v okolí? Napr.:		
...osadzuje vtáacie krmidlá?		
...osadzuje vtáacie búdky?		
...čistí studničky?		
...čistí vodné toky?		
...stará sa pravidelne o zvierá v útulku?		
...prenáša žaby počas jarného ťahu?		
...vysádza každoročne stromy vo vhodných lokalitách, po dohode s obecným úradom?		

UČILI STE SA? O zeleni, jej význame a dôležitosti ochrany prírody by ste sa mali učiť na viacerých vyučovacích hodinách. Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

POKÚSTE SA ZISTIŤ!

Máte v škole zavedené tradičné akcie, zamerané na spoznávanie prírody a jej ochranu? Ak áno, popíšte ich. (napr. deň Zeme, deň vtákov, exkurzie v lese)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TIP

Priemerný žiak trávi v škole asi 8 hodín denne. Ak odpočítame spánok, znamená to polovicu dňa! Preto by vás malo zaujímať prostredie, v ktorom tento čas trávite. Urobte si v škole (v triede) anketu, či sa vašim spolužiakom páči prostredie školského areálu. Ak áno, čo sa im páči, ak nie, čo sa im nepáči. Zároveň pripojte návrhy na zmenu.

V prípade, že máte k dispozícii **školský pozemok**, vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Kto sa stará o školský pozemok?		Ak áno, ako ho využívate? Je prístupné aj po vyučovaní?
Máte v areáli školy školské ihrisko?		Ak áno, využívate ju?
Nachádza sa v areáli školy externá učebná plocha (skleník, záhrada, miesto, kde sa robí nejaký výskum, ekoplocha a pod.)?		Ak áno, využívate ju?
Nachádza sa v areáli školy učebňa v prírode?		
Má škola skleník na pestovanie (príp. rozmnožovanie) okrasných a/alebo úžitkových rastlín?		
Pestuje si škola na školskom pozemku zeleninu, ovocie, bylinky pre svoje potreby?		
Pestuje škola cielavedome na svojom pozemku regionálne druhy drevín (borovicu, buk, dub, smrek, topoľ, orech, jablň, čerešňu a pod.)?		
Aké druhy živočíchov viete pozorovať na vašom školskom pozemku?		
Má škola na svojom pozemku vytvorené priestory na sledovanie biodiverzity? Napr.:		
...motýlia záhrada?		
...hmyzí hotel?		
...včielkové stienky? / Múrik z nepálenej tehly, slúžiaci ako náhradné hniezdisko pre rôzne opeľovače a dravý hmyz.		
...kryty pre ježov?		
...úkryty pre netopierov?		
...vtáčie búdky?		

Tabuľka pokračuje na nasledujúcej strane.

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
...jašteričiu stienku?		
....iné?		
Má škola v rámci areálu vytvorený náučný chodník, alebo sú dreviny a rastliny označené menovkami?		
Máte vytvorenú záhradu, ktorá učí? / Tvoria ju záhradné prvky, na ktorých môžete vyučovať aj iné ako len biologické predmety. Viac informácií nájdete na www.zahradaktorauci.sk		

Keď zistíte, čo všetko máte vo svojom areáli, bude sa vám lepšie rozhodovať, ako si nastaviť akčný plán. Prítomnosť zelene nemusí mať len estetický efekt – ovocie zo stromov môžete zjesť alebo si z nich niečo uvariť, konáre stromov vám v horúcom letnom období môžu poskytnúť tieň, kríky môžu byť prístekom pre rôzne druhy zvierat a pod. Preto sa pokúste zistiť, ako na tom ste a čo by ste mohli vylepšiť.

Prehľad prírodného prostredia v areáli školy	Počet žiakov a zamestnancov školy:	
Druh zelene	počet m ² počet kusov	počet m ² počet ks na 1 osobu
Trávnatá plocha/z toho plocha trávnateho ihriska (m ²)		
Plocha krov (m ²)		
Sad (m ²)		
Vodná plocha (m ²)		
Obrábaná plocha, záhony, roľa (m ²)		
Ovocné stromy (ks)		
Ostatné listnaté stromy (ks)		
Ihličnaté stromy (ks)		
Iné:		

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

Do ľavého stĺpca doplňte, čo robí vaša škola v prospech zelene a ochrany prírody.

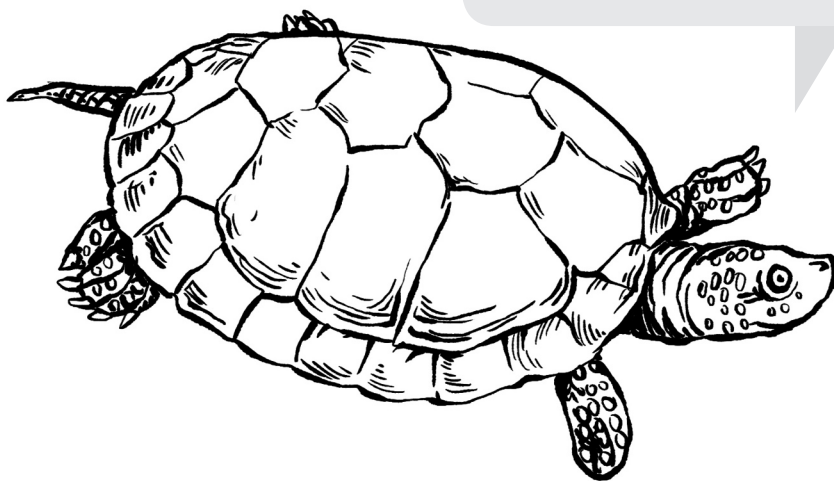
Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť.

Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.

[illegible]

POZNÁMKY:

AHOJ, SOM **KORYTNAČKA MOČIARNA**. NA MNOHÝCH PÔSOBÍM SPOMALENE A TO BOL DÔVOD, PREČO MA VYBRALI ZA IDEÁLNEHO SPRIEVODCU TOUTO KAPITOLOU. PRI NAKUPOVANÍ A ÚRADOVANÍ BY SME MALI DBAŤ NA ROZVAHU A PORIADNE SI PREMYSLEŤ, AKÝ MÁ DOPAD NAŠE HOSPODÁRENIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE.

6) ZELENÉ OBSTARÁVANIE A ÚRADOVANIE

Zelené úradovanie je environmentálne vhodné správanie inštitúcií – úradov, škôl, podnikov. Zahŕňa systematické opatrenia, zamerané na samotnú prevádzku (šetrenie energie, environmentálne vhodné čistenie), ako aj oblasť verejného obstarávania (nakupovania). Pri nákupe môže ovplyvniť náš výber nielen cena, ale aj vplyv výrobku na životné prostredie.

Túto tému vypracovali:

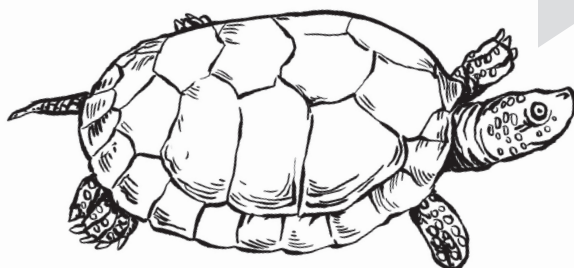
Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

VIETE, ŽE...

- súťaže, ktoré vás nabádajú ku kúpe konkrétnych výrobkov a ponúkajú výhry či odmeny, sú v skutočnosti reklamným ťahom firiem, ktoré chcú zvýšiť predaj svojich výrobkov? Ak na vašej škole prebieha takáto súťaž, upozornite pani učiteľky, že spotrebiteľské súťaže nie sú v súlade s myšlienkou a poslaním Zelené školy.
- zelené obstarávanie uprednostňuje produkty z miestnej produkcie, dovezené z čo najmenšej vzdialenosti? Otázkou teda je, či je výrobok v kvalite „bio“ šetrný k prostrediu aj po tom, čo bol vozený tisícky kilometrov do našich obchodov.
- výrobok z RECYKLOVANÉHO MATERIÁLU je taký, na ktorého výrobu bola využitá „stará“ (jedenkrát alebo viackrát použitá) surovina? Napr. papier alebo sklo.
- výrobok z RECYKLOVATELNÉHO MATERIÁLU je taký, ktorý možno po použití recyklovať? Väčšinou ide o obaly a materiály, ktoré je možné triediť a následne využiť pri výrobe nových výrobkov. Samozrejme, nesmú skončiť v klasickom koši, ale v triedenom zbere.
- ekoznačka je pojem používaný pre označovanie výrobkov a služieb, ktoré sú v priebehu celého životného cyklu šetrnejšie nielen k životnému prostrediu, ale aj ku zdraviu spotrebiteľa? Ich kvalita pritom zostáva na veľmi vysokej úrovni.

Ekoznačky environmentálne vhodných produktov u nás a vo svete:

Výrobky vyrobené spôsobom, ktorý čo najmenej poškodzuje životné prostredie - napríklad nízka spotreba energie, vody, z recyklovateľného materiálu alebo recyklovateľné. Prísne kritériá kontroluje a značku udeľuje Ministerstvo životného prostredia SR.

Patrí medzi prvé centrálné riadené systémy environmentálneho značenia. Bola založená v Nemeckej spolkovej republike v roku 1977 a je udeľovaná spoločnostiam, výrobkom a službám, ktoré sú ohľaduplné k životnému prostrediu.

Vyplňte nasledujúcu tabuľku (pomôže vám pán/pani hospodár/ka, riaditeľ/ka, upratovačka alebo pani vedúca školskej jedálne):

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Nakupuje vaša škola produkty vo veľkoobjemových ekonomických baleniach, príp. bez obalov?		Ak áno, aké produkty?
Nakupuje vaša škola a používa spotrebný materiál z recyklovaných materiálov (kancelársky papier, zošity, obalový materiál, toaletný papier a pod.)?		
Používate v škole „šmíráky“ – papiere potlačené z jednej strany? / Na mnoho vecí nie je potrebné používať nový papier. Používaním „šmírákov“ viete ušetriť množstvo papiera.		Ak áno, kde a na aké účely?
Využívate v škole obojstrannú tlač? / Obojstranná tlač výrazne zníži množstvo papiera potrebného na vytlačenie dokumentov. Mnoho dokumentov sa však zo zvyku tlačí jednostranne. Preverte, či tlačiarne v škole podporujú duplexnú (obojstrannú) tlač.		Ak áno, koľko % dokumentov tlačíte obojstranne?
Používate v škole recyklovaný papier? / S nástupom elektronických médií sa paradoxne spotreba papiera zvyšuje. Pritom energetická náročnosť, ako aj produkcia skleníkových plynov je vysoká a bielením papiera často vznikajú jedovaté chemikálie.		
Ako v škole využívate použité materiály (obálky, papier, PET fľaše a pod.)?		
Uprednostňuje škola pri údržbe, opravách a rekonštrukciách prírodné materiály (drevo, sklo, hlinu, prírodné linoleum a pod.)?		
Je na škole zavedené povinné prezúvanie? Prezúvaním sa znižuje množstvo špiny donesenej do školy na topánkach, a tým sa znižujú nároky a náklady na upratovanie.		
Používate v škole ekologické čistiace prostriedky?		Ak áno, aké a ako často?
Máte v škole nastavené pravidlá zeleného obstarávania a nakupovania?		
Zistili ste ešte niečo ďalšie? Zapište to:		

UČILI STE SA? O nakupovaní v rôznych súvislostiach by ste sa mali učiť v škole aj na rozličných vyučovacích hodinách. Uveďte príklady, čo ste sa dozvedeli o tejto téme:

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

POKÚSTE SA ZISTIŤ!

Máte v škole zavedené tradičné akcie, ktoré pomáhajú šetriť planétu zodpovedným spotrebiteľským správaním? Ak áno, popíšte ich (napr. týždeň nenakupovania)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZISTITE!

Vašou úlohou je zistiť, aké produkty v škole nakupujete.

- a) KANCELÁRSKE POTREBY
- b) ČISTIACE PROSTRIEDKY
- c) SPOTREBIČE

Výber výrobkov je len a len na Vás – vyberajte si však výrobky, ktoré sa na vašej škole vyskytujú vo veľkom množstve, a tak môžu byť reprezentatívnou vzorkou pre váš výskum.

a) Kancelárske potreby

Názov výrobku	Výrobca (Krajina pôvodu), ak je výrobok slovenský, uveďte aj mesto, kde sa vyrába	EKOznačka áno/nie	Materiál výrobku (pozri tabuľku 1)	Počet obalov výrobku	Obsah škodlivín (pozri tabuľku 2) áno/nie

Tabuľka 1

Identifikačné značky obalových materiálov		
papier	PAP	22
vlnitá lepenka	PAP	20
hladká lepenka	PAP	21
biele sklo	GL	70
zelené sklo	GL	71
hnedé sklo	GL	72
oceľ	FE	40
hliník	ALU	41
drevo	FOR	50
polyethylentereftalát	PET	1
polypropylén	PP	5
polystyrén	PS	6
polyetylén (rozvetvený)	LDPE	4
polyetylén (lineárny)	HDPE	2
kombinovaný obal	C/	Kombinovaný obal
nápojový kartón	C/PAP	Kombinovaný obal, prevládá papier

Tabuľka 2

E 	Výbušný	O 	Oxidujúci
F 	Veľmi horľavý	F+ 	Mimoriadne horľavý
T 	Jedovatý	T+ 	Veľmi jedovatý
C 	Žieravý	Xn 	Škodlivý
Xi 	Dráždivý	N 	Nebezpečný pre životné prostredie

„Výstražné značky“, nachádzajúce sa prevažne na obaloch nebezpečných výrobkov, nebývajú priateľské k životnému prostrediu ani k zdraviu ľudí. Sledujte tieto značky a snažte sa im pri svojom nakupovaní vyhnúť!

b) Čistiace prostriedky

Názov výrobku	Výrobca (Krajina pôvodu), ak je výrobok slovenský, uveďte aj mesto, kde sa vyrába	EKOznačka áno/nie	Materiál výrobku (pozri tabuľku 1)	Počet obalov výrobku	Obsah škodlivín (pozri tabuľku 2) áno/nie

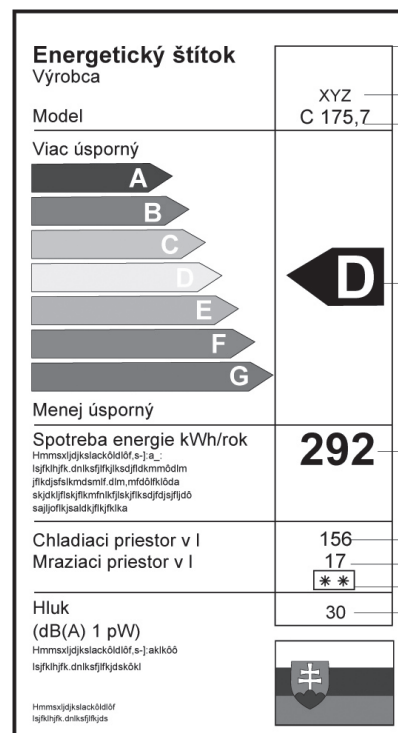
TIP

AKO SI VEDELI PORADIŤ NAŠE STARÉ MAMY?

Vodný kameň odstraňovali pomocou kyseliny citrónovej alebo octu (najúčinnnejšie je nechať ich pôsobiť cez noc), nečistoty na vodovodných batériách odstraňovali zasa handričkou s pomocou horúceho roztoku sódy či citrónovej šťavy alebo jednoducho použitím handričky z mikrovlákná a teplej vody.

Nepoznali umelé vône na toaletách a v kúpeľni, ktoré pri dlhodobom používaní môžu spôsobiť chronické bolesti hlavy či alergie – zápach možno odstrániť pravidelným čistením a vetraním a umelé vône nahradiť sušenými bylinkami či prírodnými éterickými olejmi.

c) spotrebiče							
Názov spotrebiča	trieda energetickej účinnosti						
	A	B	C	D	E	F	G

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

Do ľavého stĺpca doplňte, čo robí vaša škola v prospech zeleného obstarávania a úradovania. Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť. **Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.**

AHOJ, VOLÁM SA **ŠKREČOK POĽNÝ**, LEBO ŽIJEM NA POLI. BUDEM VAŠIM SPRIEVODCOM KAPITOLOU O POTRAVINÁCH, LEBO AJ KEĎ MOŽNO PÔSOBÍM ZAVALITO, POTRAVU SI DÔSLEDNE VYBERÁM. .

7) POTRAVINY

Odhaľte príbehy vášho jedla. Otázky pokrývajú všetky témy zodpovedného stravovania (lokálne a sezónne jedlo, agrobiodiverzita, plytvanie jedlom, vysoko spracované potraviny a palmový olej, živočíšna výroba, bio/fair trade...). Viac vás problematikou potravín prevedie príručka „Jedlá zmena – Prečo na zodpovednom stravovaní záleží“, ktorú nájdete aj na www.zelenaskola.sk.

Túto tému vypracovali:

Uvedte mená všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na vypracovaní tejto časti auditu.

Audit bol spracovaný v mesiaci:

v roku:

Čím začať? Vyplňte nasledujúcu tabuľku:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Má vaša škola záhradu?		Ak áno, aké rastliny pestujete (okrasné alebo jedlé)? Ako využívate vypestovanú zeleninu a ovocie?
Má vaša škola bufet?		
Má vaša škola potravinový automat?		
Môžu žiaci/učitelia/rodičia ovplyvniť, čo sa bude predávať v bufete/automate?		Ak áno, akým spôsobom?
Využíva vaša jedáleň rôzne druhy/odrody jednej prísady (napr. múka môže byť pšeničná, ražná, špaldová alebo ovsená, jablká môžu byť Idared alebo Golden delicious)?		Ak áno, aké?
Využíva vaša jedáleň suroviny, ktoré sú charakteristické pre váš región?		

TIP

Školská záhrada môže slúžiť ako pomôcka na spoznávanie sezónnosti potravín, ale aj agrobiodiverzity – rôznorodosti poľnohospodárskych druhov rastlín a živočíchov.

Zistite, či máte v škole vytvorené:	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Sezónna cestička (cestička lemovaná rastlinami, ktoré budú postupne dozrievať)		Ak áno, aké rastliny sa tam nachádzajú?
Ovocný sad (jabloňový, hruškový či iný sad s rôznymi varietami stromov)		Ak áno, aké stromy sa tam nachádzajú?
Arborétum (sad z rôznych druhov drevín, v tomto prípade drevín, ktoré produkujú jedlé plody)		Ak áno, aké stromy sa tam nachádzajú?

Zistite, akými pravidlami sa riadite pri občerstvení na školské akcie:

OTÁZKA	ODPOVEĎ	Doplňujúce informácie
Používate jednorazový riad pri školských akciách?	vždy / občas zriedka / nikdy	Ak áno, aký (pohárik, tanierik, slamky)?
Ako zabezpečujete pitný režim počas školských akcií? <i>Na Slovensku máme dostatok pitnej vody v každom vodovode. Napriek tomu zabezpečujeme na školské akcie vodu v plastových fľašiach, skle a pod.</i>		Ak áno aký obal používate?
Plánujete dopredu, koľko občerstvenia zabezpečíte na akciu? / Až jedna tretina potravín sa vyhodí, k čomu prispievajú neuvážené nákupy. Premyslite a naplánujte si svoje občerstvenie dopredu.	vždy / občas zriedka / nikdy	
Kto zabezpečuje občerstvenie? <i>Skúste vyjadriť aj pomer učiteľa vs. žiaci v percentách.</i>		
Čo robíte so zvyškami občerstvenia?		
Prispôbujete občerstvenie podľa sezónnosti potravín? <i>Využívaním potravín, ktoré sú prirodzene dostupné v danom ročnom období, znižujeme ekologickú stopu nášho jedla.</i>	vždy / občas zriedka / nikdy	
Preferujete občerstvenie z lokálnych surovín?	vždy / občas zriedka / nikdy	
Ponúkate pri občerstvení aj variant bez mäsa (mimo vysoko spracovaných potravín, ako sú rôzne sušienky, slané a sladké pochutiny)?	vždy / občas zriedka / nikdy	
Ponúkate na občerstvení vysoko spracované potraviny? <i>Vysoko spracované potraviny sú potraviny, na ktorých prípravu sa vyžaduje množstvo predchádzajúcich krokov. Ide najmä o sušienky, chipsy, čokoládové tyčinky. Práve tieto potraviny často obsahujú palmový olej (odhaduje sa, že sa vyskutoje až v 50 % balených potravín).</i>		
Ponúkate pri občerstvení aj variant bez ďalších živočíšnych surovín? Bez vajec, mlieka a mliečnych výrobkov.		Ak áno, prečo?
Sú jedlá podávané na občerstvenie pripravované z čerstvých ingrediencií? / Skúste vyjadriť pomer čerstvých ingrediencií a vysoko spracovaných potravín v percentách.		
Obsahujú zložky občerstvenia, ktoré ponúkate najčastejšie, aj palmový olej?		Ak áno, ktoré?

VIETE, ŽE...

ekoznačka je pojem, používaný pre označovanie výrobkov a služieb, ktoré sú v priebehu celého životného cyklu šetrnejšie nielen k životnému prostrediu? Ich kvalita pritom zostáva na veľmi vysokej úrovni, čo zaručuje aj certifikát, ktorý ekoznačka získala. No nie každá značka zaručuje rovnakú kvalitu a štandard.

Ekoznačky zaručujúce nízky vplyv na životné prostredie a etické podmienky produkcie u nás a vo svete:

	SK Touto značkou sa na Slovensku označujú rastlinné a živočíšne výrobky vyprodukované v ekologickom poľnohospodárstve, čiže BIOprodukty (napr. obilie, zelenina, krmivá, vajcia, kurčatá) a BIOpotraviny (napr. müsli, cestoviny, chlieb, čaje, maslo).
	CZ BIOprodukty (napr. obilie, zelenina, krmivá, vajcia, kurčatá) a BIOpotraviny (napr. müsli, cestoviny, chlieb, čaje, maslo). BIOvýrobky označené touto ekoznačkou boli vyrobené alebo dovezené do Českej republiky a sú bez použitia umelých hnojív, pesticídov a s citlivým prístupom k zvieratám.
	EU Touto značkou musia byť označené všetky produkty ekologického poľnohospodárstva – teda všetky BIO výrobky, ktoré vznikli na území Európskej únie.
	EU KVET V rámci Európskej Únie nájdeme na trhu oficiálne európske označenie pre produkty a služby, známe ako Európsky kvet.
	FAIRTRADE Spravodlivý alebo férový obchod (Fair Trade) je označenie pre alternatívu k voľnému trhu, ktorá vznikla ako odozva na zlé podmienky, v ktorých sú pestovatelia a výrobcovia z rozvojových krajín nútení pracovať. Koncept spravodlivého obchodu zahŕňa pravidlá a podmienky, ktoré spotrebiteľovi zaručuje, že pri jej vzniku nedochádzalo k potláčaniu ľudských práv, znečisťovaniu či poškodzovaniu prírody a pestovatelia či výrobcovia dostali za svoju prácu zaplatenú mzdu, ktorá je nastavená na určitú úroveň a nepodlieha výkyvom trhu.

Ktoré z uvedených produktov ponúkaných
na vašich akciách obsahujú nasledujúce ekoznačky?

Druh	Bio / Organic	Fair trade	Iné
Čaj			
Káva			
Čokoláda			
Sušené ovocie			
Orechy			
Vysoko spracované potraviny (sušienky, tyčinky, chrumky)			
Iné potraviny			

TIP

Zamyslite sa: 1) Ako vplýva pestovanie a spracovanie čokoládových bôbov na bežného robotníka na kakaovej plantáži. 2) Aké územie bývalého dažďového pralesa zaberajú plantáže na produkciu palmového oleja?

Viac informácií v týchto témach nájdete na www.jedlazmena.sk

UČILI STE SA? V akom predmete ste sa učili o potravinách z pohľadu vplyvu ich produkcie na životné prostredie a spoločnosť?

Vyučovací predmet	Čo ste sa dozvedeli

Napíšte všetky exkurzie týkajúce sa témy potraviny (napr. návšteva farmára):

.....

.....

.....

.....

.....

Aké dni týkajúce sa potravín oslavujete? Ako ich oslavujete?

Názov	Priebeh

Je škola zapojená do iných projektov týkajúcich sa témy jedla?
Čo robíte v jednotlivých projektoch?

Projekt týkajúci sa jedla	Čomu sa v projekte venujete, aké aktivity realizujete

ZHRNUTIE

NA ZÁKLADE ZISTENÝCH ÚDAJOV VYPLŇTE TABUĽKU.

Do ľavého stĺpca doplňte, čo vaša škola robí v prospech zodpovednej spotreby potravín.

Do pravého stĺpca vpíšte postrehy o tom, aké má vaša škola rezervy, v ktorých by sa mohla zlepšiť. **Tabuľka vám pomôže pri príprave environmentálneho akčného plánu.**

[illegible]

POZNÁMKY:

POZNÁMKY:

Dotted lines for notes.